

تفسیر ده دقیقه‌ای قرآن کریم؛ بر ساحل نور
استاد سید جواد بهشتی
موضوع: ایمان و عمل صالح، شاخص های هدایت

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

به مهمانی قرآن کریم می‌رویم...

صفحه ۱۰

سوره مبارکه بقره

آیات ۶۹-۷۲

آیه ۶۲: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ»

می‌فرماید: «إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا» کسانی که ایمان آوردند - یعنی مسلمان‌ها-، «وَالَّذِينَ هَادُوا» آنان که یهودی شدند، «وَالنَّصَارَى» و مسیحیان، «وَالصَّابِئِينَ» یک دین دیگری وجود دارد که پیروان حضرت یحیی هستند، «صابئان»، «مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا» آن که ایمان آورد به الله و جهان آخرت و علاوه بر ایمان، عمل صالح انجام داد، «فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ» برای آنان است پاداش‌شان نزد پروردگارشان، «وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ» و ترسی بر آن‌ها نیست، «وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ» و آن‌ها غصه‌ای ندارند. یهودیان بیشتر به شعار و ادعای دینداری دلخوش بودند؛ این آیه می‌فرماید: نه! دین داری یعنی ایمان، دین داری یعنی عمل. مسیحی باشد یا یهودی، صابئی باشد یا مسلمان...

بعضی از این آیه برداشت غلطی کرده‌اند و آن را این‌گونه معنا کرده‌اند که در هر زمانی حتی الان در قرن بیست و یکم، یهودی‌ها یهودی باشند، مسیحی‌ها مسیحی باشند، صابئی‌ها صابئی باشند و لزومی ندارد که ما آن‌ها را دعوت کنیم. این آیه همه را تأیید می‌کند؛ این طور نیست! آیات قرآن را کنار هم باید ببینیم. ما در جای دیگر قرآن می‌خوانیم: «وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ» هر کس به جز اسلام دینی را برگزیند قبول نمی‌شود از او.

علاوه بر این، یهودی‌ها اگر حقیقتاً یهودی باشند بشارت به پیامبر اسلام در کتابشان آمده است، مسیحی‌ها اگر حقیقتاً مسیحی باشند بشارت پیامبر اسلام و پذیرفتن دین اسلام و قرآن کریم در انجیل آمده است.

پس این آیه به ما می‌فرماید: اگر آرامش می‌خواهید، در سایه ایمان و عمل صالح است.

بنی اسرائیل چه کاری کردند؟

آیه ۶۳: «وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ»

«وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ» و یاد کنید آن روزگاری را که ما از شما تعهد گرفتیم. وقتی موسی بن عمران تورات را آورد، بعضی از یهودی ها آن را جدی نمی گرفتند. پیامبر خدا هم دلسوز است، خوشبختی انسان ها را می خواهد، خوشبختی انسان ها هم در سایه کار و کوشش و تعهد است. و یاد کنید آنگاه که ما از شما تعهد گرفتیم.

«وَرفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ» و ما قطعه بزرگی از کوه را کندیم و بالای سر شما قرار دادیم، «خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ» خداپرستان! آنچه به شما دادیم جدی بگیرید، یهودیان تورات را، مسیحیان انجیل را و مسلمان ها قرآن را؛ هر دینی در زمان خود، آنچه را که خداوند به شما داده است جدی بگیرید...
«وَإِذْ كَرَّمْنَا فِيهِ» محتوای کتاب خدا را یاد کنید، تکرار کنید، «لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ» امید است تقوا پیشه کنید.

شما در مقابل این هشدار چه کاری کردید؟

آیه ۶۴: «ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ»
«ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ» بعد از این که کوه را بالای سر شما قرار دادیم، باز هم عبرت نگرفتید، پشت کردید بعد از آن ماجرا؛ «فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ» اگر فضل و رحمت خدا بر شما نبود، «لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ» از زیانکاران بودید، خداوند لطف کرد و دوباره رحمتش را به شما برگرداند.

یک قصه دیگر؛ این قصه در سه یا چهار جای قرآن آمده است:

آیه ۶۵: «وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ»
«وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ»، «السَّبْتِ» یعنی روز شنبه، روز تعطیل. نام دو روز از هفت روز ایام هفته در قرآن آمده است: جمعه تعطیلی مسلمان ها، شنبه تعطیلی یهودی ها. خداوند فرمان داد یهود روزهای شنبه را برای استراحت، نظافت، دید و بازدید و برای آموزش دین تعطیل کنند. بخشی از یهودیان در کنار ساحل دریا زندگی می کردند، غالباً هم شغل اصلی بندر نشینان ماهیگیری است. خداوند به آن ها فرمود روزهای شنبه ماهیگیری نکنید، از طرفی برای امتحان ایشان، خداوند به ماهی های مرغوب فرمان داد روزهای شنبه کنار ساحل بیایند تا معلوم شود هر کسی چند مرده حلاج است! یهودی ها هم می دیدند که روزهای شنبه گله گله ماهی ها می آمدند چشمک می زدند، دل شان بی قرار می شد، آرام آرام فکری کردند که امروزی ها به آن کلاه شرعی می گویند؛ به این صورت که یک کاری کنند در ظاهر از حکم خدا اطاعت کرده باشند، اما در حقیقت تخلف کردند و آن این بود که حوضچه هایی درست کردند و برای آن ها دریچه قرار دادند، هر شنبه ماهی ها در آن حوضچه ها می آمدند، ایشان در آن ها را می بستند و صید نمی کردند، یکشنبه می آمدند و صید می کردند. خودشان هم به خودشان می گفتند شما شاهد هستید که ما تخلف نکردیم، ما یکشنبه صید کردیم.
در حقیقت یک ظاهری را درست کردند؛ مثل کسانی که رشوه را به نام زیرمیزی، حق الوکاله، حق الزحمه یا هدیه می گیرند.

آن مأمور مالیات به نزد امیرالمؤمنین علیه السلام آمد، دو تا پول گذاشت و گفت: این مالیات -زکات- است، این هم هدیه است. حضرت فرمود: هدیه نه! این رشوه است، تو اسم هدیه را روی آن می گذاری، تو اگر مأمور دولت نبودی این پول را به تو می دادند؟! هرگز...
خیلی قصه الهام بخشی است...!

«وَلَقَدْ عَلَّمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدُوا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ» مخاطب این آیه یهودیان زمان پیامبر هستند، ماجرا مربوط به اجداد آنها است. شما دانستید -شناختید- آنانی را که تجاوز کردند از بین شما در ماجرای روز شنبه، «فَقُلْنَا لَهُمْ» ما هم به متخلفین، به قانون شکنان گفتیم، «كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ» بوزینه های طرد شده بشوید، یعنی از حالت انسانیت یا واقعاً خداوند آنها را به حیوان تبدیل کرد یا خلق و خوی آنها را حیوانی کرد.

آیه ۶۶: «فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلَفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ»
«فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا» و ما قرار دادیم آن ماجرا را عبرتی برای مردم همان روزگار، «وَمَا خَلَفَهَا» و برای مردمان روزگاران بعد، امام صادق علیه السلام فرمودند: «وَمَا خَلَفَهَا» یعنی مسلمان ها.
«وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ» و مایه عبرت و پند و اندرز قرار دادیم برای پرهیزکاران؛ مجازات برای خودشان، عبرت و پند برای پرهیزکاران.

از اینجا به بعد قصه ای شروع می شود که به دلیل این قصه، نام این سوره بقره گذاشته شده است. چرا می گوئیم سوره بقره؟ به دلیل این قصه...
قصه چه بوده است؟

در بین بنی اسرائیل یک کسی کشته شد، قاتل معلوم نبود چه کسی است؟ بین چند طایفه دعوا به راه افتاد، هر طایفه، طایفه دیگری را متهم می کرد که قاتل بین شما است.
ماجرا و دعوا را نزد موسی بن عمران آوردند، حضرت موسی علیه السلام دیدند الان جامعه وضع هیچانی دارد و طبق قواعد طبیعی نمی شود سامان داد. از اعجاز استفاده کرد، از آسمان استفاده کرد. و خداوند به پیغمبرش فرمود: به قومت بگو یک گاو ماده را بکشند، قسمتی از آن گاو را به آن مرده -مقتول- بزنند او خود به هوش می آید و زنده می شود، و می گوید قاتل من چه کسی است!

این قصه؛

آیه ۶۷: «وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً. قَالُوا أَنْتَخَذْنَا هُرُوجًا فَقَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ»

«وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ» و یاد کنید آنگاه که گفت موسی به مردمش، «إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقْرَةً» خداوند به شما فرمان داده ذبح کنید گاو ماده ای را، «قَالُوا أَنْتَخَذْنَا هُرُوجًا» گفتند ما را مسخره می کنی؟ «قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ» موسی نبی فرمود: به خدا پناه می برم که از جاهلان باشم، نه، مسخره نمی کنم، واقعاً دارم می گویم.

آیه ۶۸ : «قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ ۚ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانُ بَيْنَ ذَلِكَ ۗ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ»

«قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ» معروف است که بنی اسرائیل بهانه جو بودند، اولین بهانه ایشان این بود که از خدایت بخواه برای ما توضیح دهد که آن بقره چیست؟
 «قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ» موسی بن عمران فرمود که خداوند می فرماید: گاو ماده ای باشد نه خیلی پیر و سالمند، نه بکر و کم سن، «عَوَانُ بَيْنَ ذَلِكَ» متعادل، متناسب، بین پیر و جوان، «فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ» فرمان خدا را انجام بدهید، چرا بهانه می آورید؟!

آیه ۶۹ : «قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا ۗ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاطِرِينَ ۗ»
 «قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا» بنی اسرائیل گفتند از خدا بخواه توضیح بدهد رنگ این گاو ماده چه باشد؟ «قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ» موسی بن عمران فرمود که خداوند می فرماید، «إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءٌ» گاو ماده ای است زرد رنگ، «فَاقِعٌ» یک دست، «لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاطِرِينَ» که رنگ آن شادمان می کند بینندگان را.

قصه بقره تا صفحه ۱۱ ادامه دارد. باهم باشیم و ببینیم سرنوشت بنی اسرائیل بهانه جو به کجا رسید؟

خدانگهدار شما ...